

Основни изводи и препоръки от национално представително проучване, проведено сред родители на деца със специални образователни потребности

Национално представителното проучване сред родители на деца със СОП във възрастовата група от 7 до 14 години (1-7 клас) е проведено по поръчка на Център за приобщаващо образование, в периода май-юни 2014 година сред 196 родители¹ на деца със СОП в цялата страна от социологическа агенция Глобал Метрикс. Основните изводи и препоръки са направени съвместно с екипа на ЦПО. Целите на проучването бяха: да анализира нагласите на родителите към приобщаващото образование; да изследва потребностите на целевата група от специализирани съвети и подкрепа; да анализира качеството на общуването и на сътрудничеството между родителите на деца със СОП и учителите по отношение на академичната, социалната и емоционална подкрепа за децата; да даде информация за степента на приобщаване и възприемането на детето със СОП в училище, през опита на родителите му.

➤ Оценка на училищна среда от страна на родителите на деца със специални образователни потребности

Проучването сред родители на деца със специални образователни потребности показва, че основният източник на подкрепа за родителите на деца със специални образователни потребности е училището. Родителите разчитат основно на учителя на детето и на работата на ресурсния учител (64%). Други експерти, които по-често работят с децата със СОП са логопед (36%) и психолог (31%). Изследването показва, че ресурсните учители и специалисти не са достатъчно. Има училища, които не се посещават от такива специалисти и се разчита изцяло на работата на учителите.

По отношение на специалистите, настоящото изследване няма за цел да даде оценка на качеството на работа с децата. Освен недостигът на специалисти, проблем е също справянето на детето със специални потребности с учебния процес, което е свързано и с липсата на адекватни помагала и учебни материали, които са налични според едва 16% от родителите, както и с недостатъчната допълнителна подготовка на общообразователните учители за подкрепа на деца

¹ Изказваме своята благодарност за съдействието от страна на Ресурсните центрове за подпомагане на интегрираното обучение и възпитание на деца и ученици със специални образователни потребности в страната.

със СОП при усвояването на учебния материал, налична при едва 10% от случаите.

Всичко това продължава да поставя своеобразна бариера пред качествено образование и приобщаването на децата в училище. Все още основните компоненти на подкрепяща среда са проблем за голяма част от училищата и са основна бариера пред ученето и участието на децата, въпреки, че със Закона за народната просвета е въведен принципът на интегрираното обучение преди повече от десет години (време за завършване на едно поколение ученици).

➤ **Честота и качество на общуването между родителите на деца със специални образователни потребности и учителите в училището**

Сравнителен анализ между родители на деца със СОП и национална представителна извадка от родители в страната показва, че родителите на деца със СОП са в по-чест контакт с учителите на своите деца, сравнено с останалите родители и този контакт е инициран от самите тях (43% общуват всяка седмица или по-често с учителите, сравнено с 23% от всички родители). Резултатите от проучването отхвърлят разпространеното схващане, че родителите не са достатъчно ангажирани в подкрепата на ученето и в работата със своето дете. От друга страна, 55% от родителите са привлечени в процеса на планиране на подкрепата и едва 41% в самата работата с детето. Според данните от проучването специалистите са тези, които включват родителите по-активно, 70% от родителите са участвали в работа на специалиста с детето. Училището по-рядко се отнася към родителите като към свои партньори в обучителния процес. От отговорите на родителите следва, че родителите по-често са търсени от учителя като „наказателна инстанция”, а именно, когато има проблем в ученето (в 64% от случаите) и в поведението на децата (в 45% от случаите) и по-рядко, за „добри новини”, съответно в 16% и в 24% от случаите. Изключително важно е да се подчертае високото ниво на доверие, с което учителите се ползват сред родителската общност (93% от родителите на деца със СОП имат доверие на учителите – 63% напълно имат доверие, 30% – донякъде). Това е добра основа, на която да се развие градивен диалог между тях.

За родителите е много важно да получават адекватна обратна връзка за напредъка на децата в ученето. Важно, от гледна точка на приобщаващото образование, е учителят на детето да бъде водещ на този процес. Именно

Подкрепата за Център за приобщаващо образование е осигурена от Фондация “Америка за България”. Изявленията и мненията, изразени тук, принадлежат единствено на Център за приобщаващо образование и не отразяват непременно вижданията на Фондация “Америка за България” или нейните партньори.

затова проактивната (вместо реактивна) позиция от страна на училището в приобщаващия процес е ключова.

Необходима е структура на комуникацията с ясни цели, конкретни стъпки и план за общуване между училището и родителите, структура, която да е приложима във всяко училище. Например, информативното интервю, което учителят може да проведе с родителя в началото на учебната година за опознаване на детето и на неговата среда извън училище е от основно значение за планирането на бъдещата му работа с детето в клас. Важно е последващото споделяне от учителя към родителя на предварително разработените и ясно поставени цели в различните направления на развитие на детето, вкл. академични, личностни, както и за работа у дома и в училище с детето за постигането им. Тези структурирани стъпки биха направили не само участието на родителите по-пълноценно за детето, но и биха допринесли за начертването на ясен път за неговото академично и личностно развитие. Свързването с родителя за обективен обмен на информация за напредъка, по инициатива на училището на регулярен принцип е необходима и е признак за това, че екипът в училище е наясно във всеки един момент какво се случва с развитието на детето. Така редовната комуникация би била и инструмент за постигане на напредък. В смисъла на горе казаното е необходимо да бъдат преосмислени ролите на учителя, на специалиста, на ръководителя на екипа в училището, както за общуването с родителите, така и за начина на работа и следене на напредъка на децата.

➤ **Възприятия за нагласите към деца със специални образователни потребности**

Въпреки, че приобщаването на деца със СОП в общообразователното училище е започнало през 2002 г., все още усещането на почти половината от родителите е, че истинското приемане на децата им в общността на училището и най-вече от техните връстници не се е случило. Според анкетиранияте родители, проблем остава затруднената социализация на децата в училище (в 22% от случаите) и комуникацията с другите деца, които трудно ги приемат (в 28% от случаите), въпреки че за около 50% от отговорилите, родителите на останалите деца са по-скоро подкрепящи.

Подкрепата за Център за приобщаващо образование е осигурена от Фондация “Америка за България”. Изявленията и мненията, изразени тук, принадлежат единствено на Център за приобщаващо образование и не отразяват непременно вижданията на Фондация “Америка за България” или нейните партньори.

Необходими са целенасочени усилия от училищната общност, за да се подобри разбирането, приемането и участието на децата със СОП в училищния живот. Това включва комуникация по въпросите „защо приобщаващото образование е важно“, „как се случва то“ и „кой има полза от него“, както и прозрачен и ясен процес на работа и на комуникация с децата, които имат нужда от допълнителна подкрепа, и с родителите им.

➤ **Въвлеченост на децата със специални образователни потребности в извънкласни занимания и прекарване на свободното време**

Нивото на участие в училище на децата с нужда от допълнителна подкрепа по теми, които се отнасят до тях не е високо. Според 36% от родителите, децата могат да избират в какви форми на извънкласна работа да се включат; докато в едва 15% от случаите децата участват в обсъждането на проблеми, които ги засягат.

Приобщаващото образование определя ключово място за гледната точка на детето в обучителния процес и в социалния живот. Резултатите показват необходимост от въвеждане на практиката на консултиране с детето за начините, които улесняват за него процеса на учене. Това в никакъв случай не бива да се органичава само до децата със СОП, но за тях този тип подкрепа е особено важна. Тези деца често или общуват по-трудно, или са по-плахи, или имат нужда от повече внимание от страна на възрастните, за да бъдат разбрани. Необходимо е училището да разработи механизъм за включване на детето и вслушване в това какво то има да каже за това къде среща трудности и какво го вдъхновява в учебния процес и в живота на училището изобщо.

➤ **Семейна среда на децата със специални образователни потребности**

Сравнително по-високият процент незаети родители в семействата на децата със СОП (27,5%, в сравнение с 13% при всички родители) извиква нуждата от създаването на различни възможности за заетост, които да помогнат семействата на децата.

Анализ на ОИСП² отчита, че осигуряването на подкрепа само за посрещане на специалните образователни потребности вледствие на нарушения и

² Организация за икономическо сътрудничество за развитие, доклад „Равнопоставеност в образованието“ от 2005 г.

увреждания е недостатъчно, за да се компенсират трудностите, които семействата им срещат и които са пречка пред развитието и добруването на децата. Специалните образователни потребности на детето, вследствие на някакво нарушение, са само един от факторите, които обуславят нуждата от допълнителна подкрепа. Съществуват и други фактори, които оказват влияние на развитието на децата и затова е нужно планиране на повече от един тип подкрепа за тях и за семействата им.

Приобщаващото образование, дванадесет години по-късно, ниво на подкрепа, разбиране и случване в общообразователното училище

В заключение, дванадесет години по-късно, основните компоненти на успешното приобщаване на децата с нужда от допълнителна подкрепа в общообразователното училище, а именно достъпна среда, подготвени учители, достатъчно допълнителна подкрепа, систематизирано общуване между учители, специалисти и родители все още не са налични. Това е и основната бариера пред ученето и участието на децата. Има нужда да се направи анализ на съществуващите инициативи, програми и добри практики и на настоящата система за идентифициране на нуждите и за осигуряване на подкрепа. Така ще се изследват нови, по-ефективни модели на приобщаване в училище, базирани на данни. Натрупаният опит ни позволява да работим за премахване на бариерите пред ученето и участието на всички деца в училище и за това да има системна подкрепа за равен достъп до качествено образование на всички деца. Заедно.